

ฐานข้อมูล

ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ในเขตพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบลดอนมะเกลือ

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญและมีประโยชน์ไว้ไม่ให้สูญหายไปจากชุมชน
2. เพื่อให้ผู้รับการถ่ายทอดตระหนักถึงความสำคัญของภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตนเอง อันจะนำไปสู่การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญานั้นๆ ต่อไป

ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นคำที่มีความหมายเช่นเดียวกับคำว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย เป็นองค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากผู้รู้หรือผู้มีประสบการณ์ ซึ่งเรียกว่าปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น ซึ่งมี ผู้ให้คำกวดความของภูมิปัญญาท้องถิ่นในลักษณะต่าง ๆ กันดังนี้

สามารถ จันทรสุริย์ (2536) กล่าวว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เองที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นสติปัญญา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้านทั้งกว้าง ทั้งลึก ที่ชาวบ้านสามารถคิดเอง ทำเองโดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินวิถีชีวิตในท้องถิ่นอย่างสมสมัย

กรมวิชาการ (2538) ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่า คือความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคนเราผ่านกระบวนการ สังกศ วิเคราะห์จนเกิดปัญญาและตกผลึกมาเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบกันขึ้นมา จากความรู้เฉพาะหลายเรื่อง ความรู้ดังกล่าวไม่ได้แยกย่อยออกมาให้เห็นเป็นศาสตร์เฉพาะสาขาวิชาต่างๆ อาจกล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สมัยใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการ และการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคนเรา

รัตนะ บัวสนธ์ (2535) กล่าวว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง กระบวนการทัศน์ของบุคคลที่มีต่อตนเอง ต่อโลก และสิ่งแวดล้อม ซึ่งกระบวนการทัศน์ดังกล่าวจะมีรากฐานจากคำสอนทางศาสนา คติจารีต ประเพณี ที่ได้รับการถ่ายทอด สันสอนและปฏิบัติสืบเนื่องกันมาปรับปรุงเข้ากับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงแต่ละสมัย ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายเพื่อความสุขของในส่วนที่เป็นชุมชน และปัจเจกบุคคล

ฉลาดชาย สมิตานนท์ (อ้างอิงถึงในพิสิฐ นาครำไพ. 2537) ให้ความหมายว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ สติปัญญาอันเกิดจากการเรียนรู้สะสมถ่ายทอดประสบการณ์ที่ยาวนานของผู้คนในท้องถิ่นซึ่งได้ทำหน้าที่ชี้แนะว่า การจะใช้ชีวิตอย่างไรดีและถาวรกับธรรมชาติรอบตัวนั้นทำอย่างไรซึ่งในที่สุด ภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจถูกยกระดับให้หมายถึงอุดมการณ์ของการใช้ชีวิตที่เรียบง่าย บนพื้นฐานของการไม่เบียดเบียนสรรพสิ่งทั้งหลายทั้งปวงที่มีชีวิต สัตว์ พืช และมนุษย์ด้วยตัวเองตลอดจนสิ่งไม่มีชีวิตรอบข้าง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (ม.ป.ป.) กล่าวถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยว่า เป็นองค์ความรู้ ความสามารถ และทักษะของคนไทยที่เกิดจากสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเลือกสรร เรียนรู้ ปรับปรุง และ

ถ่ายทอดสืบทอดกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และเหมาะสมกับยุคสมัย

ประเวศ วะสี (2536) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นสะสมขึ้นมาจากประสบการณ์หรือความชัดเจนจากชีวิตและสังคมในท้องถิ่นหนึ่ง ๆ เพราะฉะนั้นจึงมีความสอดคล้องกับเรื่องของท้องถิ่นมากกว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มาจากข้างนอก ลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นคือ มีวัฒนธรรมเป็นพื้นฐาน มีความเป็นบูรณาการสูงทั้งในเรื่องของกาย ใจ สังคม และสิ่งแวดล้อมและเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่ลึกซึ้งสูงส่ง อีกทั้งยังเน้นความสำคัญของจริยธรรมมากกว่าว่าวัตถุธรรม เพราะภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ความสำคัญแก่ประสบการณ์ จึงมีความเคารพผู้อาวุโส ซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์มากกว่า

จากความหมายดังกล่าว อาจสรุปว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึงองค์ความรู้ หรือสิ่งที่สั่งสมกันมาตั้งแต่อดีต ซึ่งเป็นประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่น ซึ่งได้ผ่านการคิดค้นและปรับปรุง เปลี่ยนแปลง จนได้แนวทางที่เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพสังคม เป็นที่ยอมรับนับถือจากบุคคลทั่วไป ถือเป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิตที่ถ่ายทอดสืบทอดกันมา

ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นหมายรวมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดค้นขึ้น แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขพัฒนาแก้ปัญหา เป็นทั้งสติปัญญาและองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน ดังนั้น จึงมีความครอบคลุมเนื้อหาสาระและแนวทางดำเนินชีวิตในวงกว้าง ภูมิปัญญาท้องถิ่นประกอบไปด้วยองค์ความรู้ในหลายวิชา ดังที่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541) ได้จำแนกไว้รวม 10 สาขา คือ

- 1. สาขาเกษตรกรรม** หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในสภาวะการณ์ต่างๆ ได้ เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหา การเกษตรเป็นต้น
- 2. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (ด้านการผลิตและการบริโภค)** หมายถึง การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิต เพื่อชะลอการนำเข้าตลาด เพื่อแก้ปัญหาด้านการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรมอันเป็นกระบวนการให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ ตลอดทั้งการผลิตและการจัดจำหน่ายผลผลิตทางหัตถกรรม เช่น การรวมกลุ่มของกลุ่มโรงงานยางพารา กลุ่มโรงสี กลุ่มหัตถกรรม เป็นต้น
- 3. สาขาการแพทย์ไทย** หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้
- 4. สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** หมายถึง ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งอนุรักษ์ การพัฒนา และใช้ประโยชน์จากคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน
- 5. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน** หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการด้านการสะสมและบริการกองทุนและธุรกิจในชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์เพื่อเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน
- 6. สาขาสวัสดิการ** หมายถึง ความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกันคุณภาพชีวิตของคนให้เกิดความ

มั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรม

7. สาขาศิลปกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่างๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม ทัศนศิลป์ คีตศิลป์ เป็นต้น

8. สาขาจัดการ หมายถึง ความสามารถในการบริหารการจัดการดำเนินงานด้านต่างๆ ทั้งขององค์กรชุมชน องค์กรทางสังคมอื่นๆ ในสังคมไทย เช่น การจัดการองค์กรของกลุ่มแม่บ้านระบบผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน เป็นต้น กรณีของการจัดการศึกษาเรียนรู้ นับได้ว่าเป็นภูมิปัญญาสาขาการจัดการที่มีความสำคัญ เพราะการจัดการศึกษาเรียนรู้ดี หมายถึงกระบวนการเรียนรู้ พัฒนาและถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทยที่มีประสิทธิผล

9. สาขาภาษาและวรรณกรรม หมายถึง ความสามารถผลิตผลงานเกี่ยวกับด้านภาษา ทั้ง ภาษาถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทย และการใช้ภาษา ตลอดทั้งด้านวรรณกรรมทุกประเภท

10. สาขาศาสนาและประเพณี หมายถึง ความสามารถประยุกต์และปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนาเชื่อและ ประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติให้บังเกิดผลดีต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อม เช่น การถ่ายทอดหลักศาสนา การบวชป่า การประยุกต์ ประเพณี บุญประเพณีข้าว เป็นต้น

ฐานข้อมูลเกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ข้อมูลเกี่ยวกับศาสนสถาน

ลำดับ ที่	ชื่อ	หมู่ที่	หมายเหตุ
1	วัดดอนมะเกลือ	2	
2	วัดทุ่งกระเจ็ด	6	
3	บ้านไทยทรงดำ	2	
4	ศาลเจ้าพ่อดอกไม้	1	
5	ศาลเจ้าพ่อทวน	9	
6	บ้านไทยทรงดำ	9	
7	ศาลเจ้าพ่อยอง	10	
8	ศาลเจ้าพ่อศรีนวน	11	
9	บ้านไทยทรงดำ	11	

ข้อมูลปฏิทินกิจกรรมประจำปี วันสำคัญของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
และกิจกรรมด้านวัฒนธรรม

พิธีไหว้ศาลประจำหมู่บ้าน

ชาวไทยทรงดำ หรือ ลาวโซ่ง บ้านดอนมะเกลือ อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดสุรินทร์ จะมีศาลประจำหมู่บ้าน เพื่อช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจ ช่วยปกป้องคุ้มครองครอบครัว และชุมชนให้ปลอดภัยจากอันตรายทั้งปวง ชุมชนมีแต่ความสุข การทำมาหากิน ทำนาทำไร่ปลูกผักได้ผลดี พิธีไหว้ศาลประจำหมู่บ้าน มี 2 ครั้ง ครั้งที่ 1 จะทำพิธีในเดือน 6 วันข้างขึ้น ครั้งที่ 2 จะทำในเดือน 8 วันข้างขึ้นโดยกำหนดให้ตรงกับวันที่เท่าไร แล้วจึงบอกให้ชาวบ้านทุกคนทราบล่วงหน้าประมาณ 3 วัน เพื่อให้ทุกคนจะได้เตรียมเอาอาหารมาไหว้ศาลกัน ทุกคนจะแต่งกายตามปกติ ชุดที่เคยใส่เป็นประจำทุกวันไปร่วมพิธี เฉพาะหมอมือทำพิธีเรียกว่า “เจ้าจ้ำ” เท่านั้น จะต้องใส่เสื้อฮี เมื่อทำพิธีเสร็จแล้วชาวบ้านจะนำอาหารที่มาร่วมพิธีกลับไปบ้านของตนเอง ประเพณีไหว้ศาลประจำหมู่บ้านเป็นการสร้างความสามัคคีกลมเกลียว สนุกสนานร่วมกัน

บ้านดอนมะเกลือมีชาวไทยทรงดำอาศัย 12 หมู่บ้าน มีการตั้งศาลประจำหมู่บ้านจำนวน 4 ศาล ดังนี้

1. ศาลหมู่ที่ 10 เจ้าพ่อประจำศาลชื่อ เจ้าพ่อยอง
2. ศาลหมู่ที่ 5 เจ้าพ่อประจำศาลชื่อ เจ้าพ่อศรีนวล
3. ศาลหมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 7 เจ้าพ่อประจำศาลชื่อ เจ้าพ่อดอกไม้
4. ศาลหมู่ที่ 9 เจ้าพ่อประจำศาลชื่อ เจ้าพ่อทวน

พิธีไหว้ศาลประจำหมู่บ้านครั้งที่ 1 จัดทำในตอนเย็นเท่านั้น ประกอบด้วย เครื่องไหว้ศาลชุดใหญ่ เช่น ไตบ้านต้มสุก 12 ตัว (ให้ฆ่าโดยวิธีทุบหัวห้ามเชือดคอโดยเด็ดขาด) เหล้าขาว ขนมห่มขาว ขนมห่มแดง ข้าวต้มมัด ขนมห่ออื่นๆ หมากพลู 3 คำ ยาเส้น 3 มวน กาน้ำ ดอกไม้รูปเทียน

พิธีไหว้ศาลครั้งที่ 2 ในเดือน 8 วันข้างขึ้น ทำพิธีในตอนเช้าและตอนเย็น พิธีตอนเช้าจะทำบริเวณทางสามแยกของหมู่บ้าน ส่วนพิธีตอนเย็นทำบริเวณที่ว่างหน้าศาล พิธีตอนเช้าจะเป็นพิธีทางศาสนา โดยนิมนต์พระจากวัดดอนมะเกลือมาหมดทุกรูปเพื่อสวดมนต์ให้ศีลให้พร ชาวบ้านจะเอาอาหารใส่ปิ่นโตมารวมถวายพระ เมื่อเสร็จพิธีสงฆ์จะมีการตั้งศาลเพียงตาขึ้นที่สามแยก ชาวไทยทรงดำจะเตรียมอุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ มาวางที่ศาลเพียงตา เช่น ที่นอน หมอน เสื้อ ร่มและ ชันน้ำ เป็นต้น และร่วมรับประทานอาหารร่วมกัน เรียกว่า “ทำบุญรวมญาติ” และรอทำพิธีไหว้ศาลในตอนเย็นต่อไป

พิธีการไหว้ศาลประจำหมู่บ้านในตอนเย็นเริ่มพิธีเวลา 3 โมงเย็น พิธีการเหมือนการไหว้ศาลครั้งที่ 1 แต่เพิ่มพิธีสงฆ์มาสวดในตอนเย็น “เจ้าจ้ำ” ผู้ทำพิธีเป็นผู้กำหนด กลุ่มบุคคลที่เรียกว่า “ผู้ถูกไก่อ” ในการเตรียมเครื่องเซ่นไหว้ศาล เจ้าจ้ำจะใส่เสื้อฮี ทำพิธีจุดธูปเทียนบอกกล่าวเจ้าพ่อยองโดยภาษาโซ่งให้มารับของที่บ้านจัดมาถวายและกล่าวอัญเชิญชุมชนเทวดาให้มาช่วยคุ้มครองปกป้องรักษาให้ทุกคนในหมู่บ้านอยู่

ดีมีสุข ปลอดภัยจากภัยอันตรายทั้งปวง ทำไร่ได้ผลดี การกล่าวนั้นต้องกล่าวแต่สิ่งที่ดีๆ จากนั้นทำน้ำมนต์ใส่ กาน้ำไปปะพรมให้แก่ผู้มาร่วมพิธีเป็นการเสร็จพิธีชาวบ้านจะเอาอาหารกลับไป และแบ่งไก่ให้เจ้าจำนำกลับไป เรียกว่า “การก๊อบเสื่อ” เป็นการสร้างความสามัคคีร่วมกันในหมู่บ้านโดยนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือเจ้าพ่อองค์ เดียวกัน

พิธีเสนเรือนหรือการเลี้ยงผีบรรพบุรุษ

: เสนเฮือน, เสนบ้าน, เลี้ยงเฮือน

ช่วงเวลา จัดในเดือน ๔, ๖, ๘, ๑๒ ภายใน ๑-๓ ปี

ความสำคัญ

การเลี้ยงผีบรรพบุรุษ คือ พิธีของพวกลาวโซ่งในหมู่บ้านแหลมมะค่า ตำบลพันเสา อำเภอบางระกำจังหวัด พิษณุโลก เป็นพิธีที่จะทำให้บุคคลในครอบครัวประสบความสำเร็จ สุข ความเจริญ ได้รับการคุ้มครองจากบรรพบุรุษ ที่ล่วงลับไปแล้ว ถ้าว่างเว้นไม่ทำพิธีกรรมเกิน ๓ ปี คนในครอบครัวจะมีเรื่องเดือดร้อน ประสบภัยพิบัติ เจ็บไข้ ได้ป่วยถึงตายได้

พิธีกรรม

๑. คนลาวโซ่งจะต้องเลี้ยงหมูตัวผู้ตอนแล้วไว้หนึ่งตัว เพื่อทำพิธีเสนเรือนโดยเฉพาะ หมูตัวนี้ห้ามขายเชือกกัน ว่าถ้าขายจะทำให้คนเลี้ยงตาย
๒. มีสำหรับเผื่อน (สานด้วยไม้ค้ำยกระจาดยกส่วนกันสูง) มีไว้ใส่เครื่องเช่น ไต้แก๊ หมูที่ต้มแล้ว ๗ ช่วงกระดูก หลัง ๗ ข้อ นำมาเรียงไว้ในสำหรับเผื่อนในลักษณะเป็นวงกลม โดยมีใบตองรอง นำใส่หมูมาวางล้อมรอบนอก แล้วนำขนมที่เตรียมไว้ ไต้แก๊ ข้าวต้มมัด ขนมเทียน เผือกต้ม มันต้ม กล้วย อ้อยและขนมแห้ง ใส่ลงในสำหรับ เผื่อนจนครบเสร็จแล้วคนในตระกูลจะยก ๓ ครั้ง จนครบ จึงยกไปที่กะล้อฮ่อง (กะล้อฮ่อง เป็นสถานที่สำหรับ เลี้ยงผี จะมีโกศใส่กระดูกของบรรพบุรุษทุกคน มีหมาก น้ำ ชันน้ำ วางอยู่เป็นประจำ
๓. ล่าม (หมอผีหรือหมอเสน) จะทำพิธีเชิญผีบรรพบุรุษออกมากิน เมื่อเสร็จพิธีแล้ว จึงยกออกมา หมูที่ทำพิธี ต้องให้ล่ามไปหมด ส่วนขนม ล่ามและเจ้าของบ้านแบ่งคนละครึ่ง เมื่อเสร็จพิธีแล้วใน ๑ วัน เชิญญาติพี่น้องมา รับประทานหัวหมูด้วยกัน เสร็จแล้วนำพินหมูมาร้อยแขวนไว้ในกะล้อฮ่อง วิธีการนี้เป็นการเคารพผีบรรพบุรุษ อีกวิธีหนึ่งด้วย

สาระ

พิธีเสนเรือน ทำขึ้นเพื่อทำให้บุคคลในครัวเรือนรักสามัคคี และร่วมมือกันปฏิบัติตามพิธีจนครบ ผีบรรพบุรุษจะ ได้พอใจรักและช่วยคุ้มครองป้องกันอันตราย

ประเพณีการเกิด

ประเพณีการเกิดของชาวไทยดำ ปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปจากในอดีต ด้วยมีการรับและผสมผสาน วัฒนธรรมพุทธเข้าไว้ด้วย ตามธรรมเนียมดั้งเดิมแล้วตั้งแต่ผู้เป็นแม่รู้ตนเองว่ามีครรภ์ ผู้เป็นแม่คงทำงาน

ตามปกติโดยเชื่อว่าการได้ออกแรงจะทำให้คลอดง่ายขึ้น ก่อนคลอดมีการทำพิธีเช่นผีเรือน เรียกว่า “วานขวัญผีเรือน” โดยหมอขวัญเป็นผู้ทำพิธีฆ่าไก่เช่นผีญาติพี่น้องที่ตายทั้งกลมหรือตายในขณะ คลอดลูก เพื่อไม่ให้มารบกวนในขณะคลอด เมื่อเด็กคลอดแล้วจะตัดสายรก ซึ่งเรียกว่า “สายแห่” จากนั้นอาบน้ำเด็กด้วยน้ำอุ่นแล้วนำไปวางในกระดัง รอนกระทั่งสายรกรหลุดออกมา นารกใส่กระบอกไม้ไผ่แล้วเอาไปแขวนที่คบไม้ใหญ่ในป่า ส่วนผู้ที่ เป็นแม่ก็ให้ล้างทำความสะอาดร่างกาย เล็กน้อยแล้วนั่งอยู่ไฟเป็นเวลา 1 เดือน เรียกว่า “อยู่กำเดือน” ขณะอยู่ไฟต้องอาบน้ำร้อนต้มผสมใบไม้ซึ่งเป็นสมุนไพรพื้นบ้านจนครบเดือน ในระยะแรกของการอยู่ไฟจะนั่งอยู่ที่เตาไฟตลอดเวลา 3 วัน เรียกว่า “อยู่กำไฟ” แม่กำเดือนหรือหญิงที่อยู่ไฟจะรับประทานได้เฉพาะข้าวเหนียวหนึ่ง กับเกลือคั่วหรือเกลือเผาจนครบ 3 วัน จึงออกกำไฟ จากนั้นมีการเช่นผีฆ่าไฟโดยใช้ไข่ไก่ 1 ฟองไปวางไว้ที่ทารก แรกคลอดทำพิธีเช่นสูขวัญ เพื่อให้ดูแลรักษาเด็กน้อยที่เกิดใหม่ สำหรับแม่ใช้ไก่ต้ม ข้าวต้ม ขนม จัดใส่สำหรับทำพิธีสูขวัญ เมื่อถึงเวลากลางคืนก็ให้แม่และเด็กน้อยย้ายไปนอน ที่นอนตามปกติ แต่ผู้เป็นแม่จะต้องอยู่ไฟต่อไปจนครบ 30 วันจึงสามารถออกจากกำเดือนได้ แต่ในปัจจุบันคนไทยส่วนใหญ่คลอดลูกที่โรงพยาบาลจึงไม่พบเห็นการประกอบพิธีเช่นนี้แล้ว

ประเพณีบวช

การบวชเป็นประเพณีที่เกิด ขึ้นภายหลัง(ก่อนหน้านี้นี้ประมาณ 50 ปี) เมื่อคนเชื้อสายไทดำเข้ามาอยู่ร่วมกับคนไทยในประเทศไทย จึงรับเอาประเพณีบวชในพุทธศาสนาเข้าไว้ด้วยโดยผสมผสานกับวัฒนธรรมตนและถือ เป็นประเพณีปฏิบัติที่สำคัญ เมื่อเด็กหนุ่มอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์จะเข้ารับการบวช ก่อนบวชประมาณ 15 วันจะไปอยู่วัดเพื่อฝึกท่องบทสวดและเรียนรู้การใช้ชีวิตสมณเพศ และช่วยเหลืองานวัด สำหรับพิธีต่างๆในการบวชจะคล้ายๆกับคนไทย นอกจากมีธรรมเนียมปฏิบัติบางอย่างเกี่ยวกับผีที่แตกต่างออกไป เช่น การบอกกล่าวผีเรือนในกะล้อห้อง

ประเพณีวันขึ้นปีใหม่

ตามธรรมเนียมของชาวไทดำแต่ เดิม วันขึ้นปีใหม่ นั้นจะเริ่มขึ้นในวันขึ้น 1 ค่ำของเดือน 6 ซึ่งถือว่าเป็นวันแรกของการเริ่มทำงานของคนไทดำหลังจากที่หยุดพักผ่อนตลอด เดือน 5 ตั้งแต่วันเริ่มปีใหม่จะมีการเริ่มพิธีเสนต่างๆ มีการปฏิบัติตัวใหม่ ละทิ้งสิ่งที่ไม่ดี ส่วนกิจกรรมในวันขึ้นปีใหม่อื่นๆก็คล้ายๆกับคนไทย คือ การไปวัดทำบุญ

ประเพณีการแต่งงาน

การแต่งงานของลาวโซ่ง เรียกว่า งานกินตองหรืองานกินหลอง (งานเลี้ยงเพื่อเกี่ยวดองกันเป็นญาติ) โดยฝ่ายชายหรือฝ่ายหญิงรู้จักกัน โดยการเล่นลูกช่วง เมื่อรักกันดีจะเรียกผู้ใหญ่ฝ่ายชายไปขอกับพ่อแม่ฝ่ายหญิง เรียกว่า “ไปโลม” เจริญเรียบร้อยก็จะมีกรณั้ดวันหมั้นและวันแต่ง

การแต่งกายในพิธีแต่งงาน

เจ้าบ่าวจะสวมกางเกงขายาว ใส่เสื้อโททั้งชุดและสวมเสื้อฮีทับ ใส่เครื่องประดับ เจ้าสาวนุ่งผ้าซิ่นลายแดงโม ใส่เสื้อฮี ใส่เครื่องประดับต่างๆ พ่อแม่ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงใส่เสื้อฮี (เสื้อฮีจะใส่ด้านไม่มีลายไว้ภายนอก) ขบวนขันหมากจะประกอบด้วยสินสอดทองหมั้น (เครื่องขันหมาก) ใส่กระเหล็บ ขนมที่ใช้ประกอบพิธีในขบวน

ชั้นหมาก ใต้แก๊ว กะละแม ข้าวเหนียวแดง ขนมหันอับ ถั่วตัด ขนมหีบเยาะ ผลไม้ประกอบพิธีไม่มี (แต่ในปัจจุบัน ขบวนการชั้นหมากเริ่มมีการนำต้นกล้วย และ ต้นอ้อยมาใช้ในการประกอบพิธี) โดยฝ่ายชายจะมีเพื่อนเจ้าบ่าว ถ้าเป็นผู้ตัวจะใช้ 8 คน ผู้น้อย 4-6 คน และเพื่อนเจ้าบ่าวจะหามเหล้า ขนมหีบเยาะ (เพื่อนชั้นหมากฝ่ายชายขนมหีบเยาะ 8 ถาด เหล้า 1 เท (32ขวด)) สมัยก่อนจะมีหีบข่าประกอบด้วย หน้าจั่วหัวอ่อน คือ ไก่ หน้าจั่วหัวงาม คือ หมู พร้อมเครื่องข่า ตะไคร้ หัวหอม

พิธีการ

เมื่อชั้นหมากแห่ขึ้นบ้านจะมี พิธีไหว้ฝ่ายชาย จะมีล่ำม คือ “องล่ำม” ซึ่งล่ำมฝ่ายชายจะมี 2 ประเภท คือล่ำมชั้นหมาก และล่ำมฝากตัวลูกเขย เพื่อนเจ้าบ่าวมี 8 คน ถ้าเป็นผู้ตัว 4 คน ถ้าเป็นผู้น้อยการไหว้ล่ำมจะบอกว่า “นี่พ่อตานี้แม่ยาย” เจ้าบ่าวจะไหว้พ่อแม่ฝ่ายเจ้าสาวโดยประสานมือ และม้วนมือเข้าหาลำตัว เรียก “องค์ล่ำมไล่” ส่วนฝ่ายหญิงเมื่อชั้นหมากแห่ขึ้นบ้านแม่ป้าเฮา ซึ่งเป็นล่ำมทางฝ่ายหญิงนำเจ้าสาวมาตัก (ทักทาย) แม่เจ้าบ่าว โดยใช้เสื่อสีพันรอบอกนั่งของๆ ไหว้พ่อแม่เจ้าบ่าว (ไหว้เหมือนคนไทย) และไหว้ญาติเจ้าบ่าว เพื่อนเจ้าสาวจะมี 4 คน ถ้าเป็นผู้ตัว และ 2 คนถ้าเป็นผู้น้อยจะแต่งกายเหมือนเจ้าสาว สะพายกะหลืบ การไหว้เจ้าบ่าวถ้าเป็นผู้ตัวจะไหว้ 7 ที และผู้น้อยจะไหว้ 3 ที หรือ 6 ที และผู้น้อยไหว้ญาติเจ้าสาว 5 ครั้ง จากนั้นจึงทำพิธีปูเสื่อกางหยัน (ปูพูกางมุ้ง) เหมือนกับเป็นการส่งตัวเข้าหอ และมีพิธีฉลองในตอนกลางวัน (ถ้าฝ่ายชายจะแต่งเข้าอยู่บ้านฝ่ายหญิง จะต้องมีพิธีขอเข้าอยู่บ้าน จะทำพิธีโดยล่ำมฝากลูกเขย และถ้าฝ่ายหญิงจะออกไปอยู่บ้านฝ่ายชายก็ต้องมีการทำพิธีเช่นกัน)

ข้อห้ามสำหรับพิธีแต่งงาน

- เดือน 5 ไม่ควรแต่งงาน เพราะชาวไทยดำถือว่าเป็นเดือนร้อน เมื่อแต่งงานกันไปจะอยู่กันได้ไม่นาน
- ไม่แต่งงานกันในเดือนกักตักกับมือขาด เพราะถือเป็นวันอัปมงคล
- วันที่ใช้ทำแต่งงานแล้วจะไม่นำมา ใช้เป็นวันทำพิธีมงคลอื่น ๆ อีก (ฤกษ์ที่ใช้ในการทำพิธีแต่งงานจะใช้การเปิดตำราหรือให้คนทรงดูฤกษ์ที่เหมาะสม)

การไหว้และให้พรฝ่ายหญิง

ผู้ใหญ่จะจับแขนจับข้อมือฝ่ายหญิง กล่าวว่า “เข้าต้องสอเปนต์ขยับมาสอเปนต์ขยับเข้าแฮย๋เข้าแฮย๋เข้าข่าบ่า เบาะกำเฒาะอย่าสอนและแล้ว” คือ เข้าห้องขอเป็นดับ ขยับลงมาเป็นลูกเป็นเต้า

การไหว้และให้พรฝ่ายชาย

องอามกล่าวว่า “องปอเอ้ยน้อย ข้อยผู้คุมมาชมข้าตัวแหวไหเฮาเอาแฝบ เจ้าเป็นปอข้อยนา” (ท่านพ่อครับข้าพเจ้าผู้คุมมาคุกเข้าไหว้ด้วยความเคารพท่านเป็นพ่อของ ข้าพเจ้า) แล้วพ่อตาให้พร จากนั้นฝ่ายเจ้าบ่าวจะกล่าวรับว่า “อ้อมใส่หัว บัวใส่เกล้า จะอยู่กันจนเฒ่าจนแก่”

ประเพณีขึ้นเฮือนใหม่ (ขึ้นบ้านใหม่)

เมื่อมีการสร้างบ้านใหม่ก่อน เจ้าของจะขึ้นไปอยู่จะต้องมีพิธีก่อนการกำหนดขึ้นบ้านใหม่ นิยมทำในเดือน 6 และเดือน 12 ที่ไม่ทำเด็ดขาดคือในเดือน 5 เพราะเป็นเดือนที่พักผ่อน อากาศร้อน น้ำท่าไม่อุดมสมบูรณ์ และอีก 3 เดือน คือเดือน 9 เดือน 10 และเดือน 11 ซึ่งเป็นเดือนที่ผีเรือนไม่อยู่ไปเฝ้าถน สำหรับวันดีให้เลือกวันดีเฉพาะบ้านที่ไม่ต้องกับวันเวन्दง การประกอบพิธีจะทำในช่วงเวลา 17.00-19.00

สิ่งที่ต้องเตรียม

ขมุก 1 คู่ กระบุง 1 ใบ ไผ่หนึ่งซ้าว 1 อัน หม้อหนึ่ง 1 ใบ ก้อนหิน 4 ก้อน ฟืม อุปกรณ์ทอผ้า พูก 1 คู่ มุ้ง หมอน ผ้าห่ม ที่นอน เหล้าขาว และไก่ต้ม 3 ตัว (ไก่ช้อง)

พิธีการ

เริ่มพิธีด้วยการหาอุปกรณ์ ที่กล่าวมาข้างต้นเวียนขวารอบบ้านแบบทักษิณาวรรต จำนวน 3 รอบ ขมุกต้องใช้นิ้วน้อยถือพรหมจรรย์หาบโดยเด็กสาวต้องมาจากครอบครัวที่ดีผิวพรรณ เมียเพรียง คือ ผิวเดียว เมียเดียวและยังมีชีวิตอยู่ เด็กสาวดังกล่าว เรียก “สาวน้อยจีไฟไฟซ้าว” เพราะมีหน้าที่ก่อไฟหนึ่งซ้าวในพิธีและมีชายหนุ่มที่เป็นออซอ คือ หนุ่มน้อยที่ยังไม่มีลูกเมีย ทำหน้าที่อุ้มกระบุงซ้าวไผ่หนึ่งซ้าวขึ้นบ้าน เมื่อเดินเวียนรอบบ้าน 3 รอบแล้วก็เตรียมขึ้นบ้าน หมอพิธีจะทำพิธี “ข่มขวง” คือข่มสิ่งเลวร้าย หรือ ฝึกร้ายให้สยบหนีไป โดยหมอพิธีจะใช้มีดหมอซึ่งเป็นมีดดาบด้ามยาว โดยชักออกจากฝักจีไปทีบันใดแล้วกล่าวคำไล่ผีนางนางไม้ที่สถิตอยู่ที่ไม้ ให้หนีไป เจ้าของบ้านประกอบด้วย สามี ภรรยา และลูกที่จะอาศัยอยู่ในบ้านพร้อมที่จะทำหน้าที่ของจะยืนอยู่ข้างหลังหมอ พิธี โดยบนบ้านจะอยู่เฉพาะผู้รู้พิธีที่จะพูดโต้ตอบกับหมอพิธีได้เท่านั้น การโต้ตอบจะทำก่อนที่ผู้อาศัยจะขึ้นอยู่อาศัย)

คำพูดข่มขวงหรือไล่ผีร้ายที่เชิงบันได

“ไม้อยู่บ่อนสมแฮยตั้งอยู่เย็น ไม้อยู่บ่อนเย็นแฮยอยู่มีน่อยคง ฝึกร้ายอย่าได้เข้ามา ลองปอบฮ้ายอย่าได้เข้ามาจน ลูกแมงออย่าได้มาตายปายเฮือนนี้ ลุงปอจายอย่าได้มาตายหอกตายหาบเฮือนนี้ เด็กน้อยแฮยมาแปรเฮือนนี้ ผู้เฒ่าแฮยมาเย็นเฮือนนี้”

คำแปล

“ไม้อยู่ ตรงที่ร่มให้มาตั้งอยู่เย็น ไม้อยู่ที่เย็นให้มาตั้งอยู่มีน่อยคง ฝึกร้ายอย่าได้มาลอง ปอบร้ายอย่าได้มาจนลูกผู้หญิง อย่าได้มาตายทั้งกลม ลูกผู้ชายอย่าได้มาถูกหอกถูกดาบตายบ้านนี้ เด็กน้อยอย่าให้มาเกอดมากมาย คนแก่ให้มาอยู่ร่มเย็นเป็นสุขบ้านนี้” หลังจากมีการพูดโต้ตอบกันแล้วหมอพิธีจะเดินนำขึ้นบนบ้าน เจ้าของบ้านหญิงชายแต่งกายด้วยเสื้อฮี ชายสะพายย่ามและฝักมีด สวมหมวกงอบ หญิงสะพายพืมทอผ้า กะเหล็กใส่ของ กะแอบซ้าวเหนียว เดินขึ้นบ้านพร้อมสามีและลูก ติดตามด้วยผู้ช่วยหาบขมุกที่นอนหมอนมุ้ง อุปกรณ์ที่ใช้ในพิธีแล้วเดินขึ้นบ้าน ก็จะมีการเจรจาอาศัยอยู่ในบ้านโดยหมอพิธีกับผู้รู้ถามตอบกันเป็นเคล็ดแล้วจึงนำสิ่งของที่เจ้าของบ้านไปห้อยไว้ในเสาบริเวณกะล่อ-ห้อง

คำเจรจาขอยู่อาศัยบ้าน

ถาม: “เจ้าเฮือนนี้จะแฮยอยู่ฮียา” (เจ้าของบ้านนี้จะได้อาศัยไหม)

ตอบ: “แฮยอยู่” (ให้อยู่)

ถาม: “ไปหลักจ้งมา ไปสอไปลาจ้งเต้า จะมาชบมาแขงเฮือนนี้ได้ฮียา” (ไปไกลแล้วจึงมาไปขอไม่ลาจึงกลับมาขออนุญาตอยู่บ้านนี้ได้ไหม)

ตอบ: “ได้แต่แก้วหลานเอี้ยมาชบมาเฮือนนี้” (ได้จริงๆ พ่อหลานมาอาศัยอยู่บ้านนี้)

ถาม: “ไปหลักจ้งมาไปสอไปลาจ้งเต้าจะมาสอเฒ่าสอแก่สอมันสอยินเฮือนนี้ได้ฮียา” (ไปไกลแล้วจึงมาไปไหนก็กลับมาที่นี่จะมาขอยู่จนแก่จนเฒ่าได้ไหม)

ตอบ: “ได้แต่แก้วลูเอี้ย แฮยมาเฒ่ามาแก่มามันมายินเฮือนนี้” (ได้สิให้มาเฒ่ามาแก่มามันมายินบ้านนี้)

หลังจากนั้นจึงทำพิธีจี้ไฟให้ข้าวตามขั้นตอนต่อไป หลังจากพิธีจี้ไฟให้ข้าวแล้วจึงทำพิธีมอบสำหรับให้
ลูกตาหรือเลี้ยงลูกตาถือว่า ขึ้นบ้าน เรียบร้อยไม่มีผีร้ายรบกวน แล้วจึงแต่งสำหรับหมากพลู ชันน้ำไปเล่าผีบ้านผี
เรือน(ไปเชิญผีเรือน)ขึ้นมาอยู่ที่กะล้อห้อง งานนี้ไม่มีเครื่องเช่นเป็น ของสดของคาวนอกจากหมากพลูหรือ
เหล้าขาว หากบ้านใดยังไม่เชิญผีเรือนมาอาศัยอยู่กรณีนี้ถือว่าเป็นบ้านร้างทั้งที่มี คนอาศัยอยู่ เมื่อทุกคน
ขึ้นมาอยู่บนบ้านแล้วสาวน้อย “จี้ไฟให้ข้าว” มาจากคำว่า “สี้ไฟให้ข้าว” เพราะแต่เดิมการจะจุดไฟต้องใช้ไม้มา
สี้ให้เกิดประกายไฟต่อจากนั้น จึงใช้หิน เหล็ก ไฟ คือ หินต่อยกับเหล็กจนเกิดประกายไฟกระเด็นไปติดกับนุ่น
ที่ใส่กระบอกไม้ไผ่ขนาดเล็ก เมื่อนุ่นติดไฟแล้วจึงใช้ใบตองแห้ง มาต่อไฟกับกระบอกนุ่นนั้นและนำไปต่อกับ
ฟืนให้ลุกเป็นไฟแล้วจึงใช้หุงต้ม อาหารได้ ลูกตาจะเป็นผู้ที่เลือกก้อนหินก่อไฟ เมื่อเลือกก้อนแรก แล้วถาม
หมอผีว่าก้อนอะไร ก็จะตอบว่า “ก้อนทอง” เลือกเอาไปวางไว้ที่จะทำพิธีจุดไฟนิยมใช้สังกะสีหรือกะละมัง แต่
เดิมต้องก่อแม่เตาไฟโดย ต่อเป็นกระบะไม้และใส่ดินให้เต็ม ลูกตาจะเลือกก้อนหินก้อนที่สอง ก็จะตอบว่า
“ก้อนเงิน” ก้อนที่สามตอบว่า “ก้อนนาค” ก้อนที่สี่ตอบว่า “ก้อนดิน” ก้อนที่สี่เลือกทิ้ง ไปนำก้อนหินสามก้อนมา
ก่อเป็นเตาไฟก้อนหิน พอประกอบเป็นสามก้อนจะถูกเรียกว่า “ชั้นเส้าเตาลอ” เมื่อได้เตาแล้วก็ทำการก่อไฟ
และสมมุติการนี้ข้าวโดยมีได้หนึ่งจริงแล้วเก็บไฟที่ก่อไว้สามวันสามคืน แต่ปัจจุบันก็ไม่ได้ทำกันแล้ว เพียงจุด
แล้วก็ดับจากนั้นก็ยกสำหรับไก่ต้ม 2 ตัว เหล้าขาว 1 ขวด และข้าวสุก 1 ถ้วย แล้วทำการเชิญผีนางไม้ม่า
กินเครื่องเช่นเพื่อให้มาคุ้มครอง เจ้าของบ้านจะพูดเป็นเคล็ดว่า “อาหารสมบูรณ์ หุงหากินกันอิมหนาสำราญ
ใจ” หลังจากนั้นก็จะถึงพิธีเชิญลูกตาไปชี้เขตหรือบริเวณที่จะทำลำเปิด เล้าไก่ คอกหมู ซึ่งลูกตาก็จะไปชี้บอก
ทำเลและ กล่าวว่ ตรงนี้เหมาะกับการทำอะไรหรือจะใช้ไม้ขีดบนพื้นดินที่จะใช้บริเวณนั้น ต่อมาจึงถึงพิธีการ
รับขวัญลูกตาซึ่งเป็นผู้ยกเสาเอกของบ้าน

คำมอบสำหรับลูกตา

“เฮือนหนาฝามันบ่แมตังนี้ อยู่เหิงนานย่านกาเว ไม้ยังเหลาะเตาะยังขาดเตียบไม่ได้ ญาภา(หรือ
กระเบื้อง) จะหยันบ่อนเกมมาเสาย์บ่อนดีเสา ญึงเอาะปะโตหกบ่เจ้าดา มาขึ้นเสาแะมาแะเสาขวัญญึงได้ตี
บดิน ขึ้นเฮือนหลวงข่มขวง ขึ้นเฮือนกว้างเฮาญึงเอ็ดปุง ถึงบ้านลาดก่องหนอง ก็มาสู่เจ้าลูกตา มีตั้งบ้านข้าว
เหล้าไก่ขันน้ำหะเฮ้าย์ลูกเจ้า ตาจมกินจม่วนแะแล้ว”

คำแปล

บ้านไม้ หนาฝามันบ่แมอยู่ได้ นานกลัวของคาว(ดังนั้นคนแก่ชอบกินข้าว กับผลไม้ ไม่ชอบกินสด
กินคาว)ไม้ก็ผุตก ก็ขาดจึงได้ใส่หญ้าคา(หรือกระเบื้องก็บอกกล่าว)จะทำใหม่ให้ดีขึ้นจึงได้ออก ปากให้ลูกตา
มาตั้งเสาเอกให้เพื่อให้บ้านมั่นคงดี เมื่อถึงวันดีวันยังยงได้ขอขึ้นบ้านใหญ่ใส่ผีร้าย แล้วขึ้นบ้านใหม่จึงได้จัด
สำหรับอย่างดีมาให้ลูก ตามีทั้งสำหรับข้าว มีไก่ เหล้า ชันน้ำ หมากพลู ขอให้ลูกตาต้อนรับประทานอาหารแล้ววยชัย
ให้พร เมื่อลูกตายกสำหรับแล้วจึงยกอาหารมาเลี้ยงผู้ร่วมงานในพิธีเป็นอันเสร็จพิธี แต่ปัจจุบันนิยมนิมนต์พระมา
เชิญพุทธมนต์เย็นแล้วเลี้ยงอาหารเข้า

งานศพของชาวไทยดำ

เมื่อมีคนในบ้านเสียชีวิตลง ญาติผู้ตายจะต้องไปหาเขยเพื่อกำหนดวันเผา เขยคือหมอในพิธีและผู้ที่จะ
นำทางวิญญาณที่ตายแล้วกลับเมืองเวียงจันทร์ เขยจะมาในวันเผา วันเผาจะนับตามวันของชาวไทยดำ

นับตั้งแต่วันที่ตาย ผู้ที่จะเป็นเขยได้นั้นจะต้องเป็นไทดำแท้ไม่จำเป็นว่าต้องสืบเชื้อสายกันมา ใครจะฝึกก็ได้แต่ต้องอ่านและพูดภาษาไทยดำได้ โดยในการทำพิธีเขยจะต้องถือตำราได้ตลอดถึงแม้จะจำเนื้อหาพิธีกรรมในตำราได้ แล้วก็ตาม

พิธีกรรม

หลังจากคนในบ้านเสียชีวิตแล้ว ญาติผู้ตายจะพากันมาอาบน้ำศพแล้วช่วยกันเปลี่ยนชุดใหม่ให้ผู้ตาย 3 ชั้น เสื้อฮีที่สวมให้ผู้ตายจะเอาลายไว้ข้างใน จะเอาลายออกแต่เฉพาะที่วางปิดโลง จัดทำนอนให้ผู้ตายในท่าปกติแล้วบรรจุโลงเก็บศพไว้ที่วันก็ได้ แต่โดยปกติมักนิยมเก็บไว้ 3 วัน 2 วันแรกจะสวด ส่วนวันที่ 3 จะเผา เมื่อเผาเสร็จจึงเก็บกระดูกใส่ไหแล้วนำไปป่าแฮ่ว(ป่าช้า) แต่บางบ้านก็เผา 2 วันคือวันแรกจะเผาศพ วันที่ 2 จะเอาผีไปป่าแฮ่ว ญาติผู้ตายจะไปปลุกเรื่อนหลังเล็ก ๆ ให้เรียกว่า “เรื่อนแฮ่ว” มีเสากอกาว(เสาใหญ่) ผู้ชายที่อายุ 80 ปีขึ้นไปจะมีนกปักไว้บนเสากอกาว 1 ตัวสำหรับเป็นพาหนะขึ้นไปเมืองผี ส่วนหญิงนั้นใช้ธงเล็กปักเป็นพุ่ม ๆ ทำหอแก้ว หอคำมีหัวปลีไว้บนเสากอกแก้ว ชายที่อายุต่ำกว่า 80 ปีจะไม่มีการปัก จะปลุกเรื่อนเฉยๆ แล้วก็มีการ ญาติจะเอากระดูกไปฝังใต้แคร่ วันเผาเขยจะมาเอาข้าวให้ผีกิน เรียกว่าข้าวงานตัก ให้คนตายแล้วกับญาติกินข้าวงานตักโดยเขยจะนั่งอยู่ตรงกลางและมีลูกหลานล้อม รอบเขยมีมีดปักไว้ 1 เล่ม หลังจากเอาผีไปป่าแฮ่วแล้วประมาณ 20-30 วัน ลูกหลานจะต้องเอาผีกลับบ้านไปอยู่ที่กะล้อห้อง โดยมากเขาจะทำกันข้ามเดือนเขาจะเป็นผู้นำว่าจะเอาผีขึ้นบ้านวันไหน เขยจะบอกผีว่ามากินข้าววันไหน ลูกต้องใส่เสื้อตักไปตามทางไปเรียกผีกลับบ้านหลังจากที่อยู่กะล้อห้องแล้ว ทุก ๆ 7 วัน(สำหรับตัว) ทุก 10 วัน(สำหรับผีผู้น้อย) ต้องไปเซ่นที่กะล้อห้องเสมอ สำหรับการแต่งกายของญาติผู้ตายสะใภ้และลูกเขยจะใส่เสื้อฮีไม่เอาลายออก ส่วนลูกภรรยา-สามี จะใส่เสื้อตัก(เสื้อขาวเย็บชั่วคราวไม่มีแขน) ใช้ผ้าคาดหัว ลูกชายคนใดคนหนึ่งต้องโกนหัว 1 วัน แต่โดยส่วนมากจะเป็นคนโต หลังจากพิธีศพเสร็จเรียบร้อยแล้วก็ถอดเสื้อตักออก ไม่มีการไว้ทุกข์เหมือนคนไทย

วัฒนธรรมการเสนเฮื่อน

เสนเฮื่อน คือการเซ่นผีเรื่อนของชาวไทยทรงดำ คำว่า “เสนเฮื่อน” เดิมคงเป็นเซ่นผีเฮื่อนแล้วกร่อนเป็น เซ่นเฮื่อน จึงกลายเป็น”เสนเฮื่อน” (เฮื่อน – เรื่อน) การเสนเฮื่อน แบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ

- 1.เสนเฮื่อนธรรมดา
- 2.เสนผีเรียกขวัญ

โดยเสนเฮื่อนธรรมดา ปกติบ้านใดกำหนดว่าจะเสน แล้วมักเตรียมเลี้ยงสุกร ชาว

ไทยทรงดำจำแนกตามลักษณะการถือผีเป็น 2 กลุ่ม คือ

- 1.กลุ่มสายผีผู้น้อย
- 2.กลุ่มสายผีผู้ท้าว

หมอเสน

หมอเสน(พอมด) ผู้ทำพิธี อาหารสำหรับเซ่น อาหารสำหรับเซ่นไหว้

หมอเสนประกอบพิธีกรรม

เสนผู้ท้าว เรียกว่า เสนใหญ่มีการฆ่าควาย ส่วนเสนผู้น้อย มีการฆ่าสุกรที่เตรียมไว้พิเศษ 1 ตัว สำหรับใช้ในงานเสน เมื่อได้กำหนดหมอผีที่ทำพิธี ซึ่งต้องกำหนดวันไว้ล่วงหน้า จะมาบ้านเสน โดยมรณาติของบ้านเสนไปรับญาติมิตรที่บอกไว้ ก็จะมาพร้อมกัน โดยหาเหล่ามาช่วย(ปัจจุบันอาจมีการช่วยเป็นเงินบ้าง) การฆ่าสุกรเพื่อเซ่นผี ก่อนฆ่าจะมีการบอกผีเฮือนและพระภูมิเจ้าที่ก่อน การฆ่าเหล่า เนื้อสุกรต้องเอามาฆ่าเหล่าในห้องผีเฮือน จัดปานเฮือนเสร็จแล้ว นำหมูที่เหลือไปให้แม่ครัวปรุงอาหารเลี้ยงแขกต่อไป หมูที่ใช้ในพิธีเสน คือที่เป็นซี่โครงเจ็ดซี่ ข้อสันหลังเจ็ดข้อ นำไปใส่กระบะพร้อมด้วยเหล่า เมื่อถึงเวลาหมอผีจะเข้าไปในห้องผีเฮือน เริ่มพิธีบอกผีเฮือน สำหรับลูกเขย ลูกสะใภ้ หลานเขย หลานสะใภ้ที่เข้าพิธี จะต้องแต่งกายชุดพิเศษ จนกว่าจะยกเครื่องเซ่นไหว้และเลี้ยงแขกเสร็จงาน เมื่อเลี้ยงอาหารเรียบร้อยแล้วหมอผีจะเริ่มร้องขับกล่อมเชิญวิญญาณผีญาติเจ้าของเรือนนั้น ที่เชื่อว่าอยู่เมืองสวรรค์ให้ลงมา ณ ห้องพิธีพร้อมกันหมด เพื่อเชิญกินอาหารที่จัดไว้ทุกคน เมื่ออิมแล้วจะเรียก ลูกสะใภ้ (ถ้ามี) มาแนะนำให้ผีทั้งหมดรู้จักว่าคนนี้ได้มาร่วมเป็นญาติกับเรา ขอให้ช่วยคุ้มครองให้เกิดสิริมงคล ส่วนเขยนั้นเพียงแต่แนะนำเท่านั้น ต่อไปหมอผีจะเชิญผีกินอาหารอีกครั้งหนึ่ง ประมาณบ่ายสองโมง สมมุติว่าช่วงกลางวันต่อไปจะเชิญผีเหล่าเป็นชุดที่สาม แล้วกล่าวเชิญวิญญาณกลับสู่สวรรค์ เมื่อหมดการเชิญวิญญาณแล้ว หมอผีจะกล่าวลาผีลงมาจากสวรรค์ก็เป็นอันเสร็จพิธีการเชิญผีตามลำดับญาติหมอเสนจะดูบั้งผีเฮือนต้องเชิญผีชั้นทวดลงมาเท่านั้น บางรายญาติที่ตายมาก ก็ต้องใช้เวลามากในการเชิญผีมาเชิญผีกลับ

เสนตั้งบั้งหน่อ คือการที่คนรับเลี้ยงมด (คือ พอมด แม่มด หรือหมอมนต์ หมอบ้านหมอเมือง ซึ่งเป็นผู้ประกอบพิธีในการเสนเรือน) แสดงความเคารพด้วยการเซ่นไหว้ มดมี 2 ชนิด คือ มดดูแลรักษาบ้านกับมดชอบเที่ยวสนุก คนที่จะเสนตั้งบั้งหน่อคือมดที่ชอบเที่ยวสนุกสนาน มีสุขภาพจิตและฐานะทางสังคมดี คือมีเกียรติสูงกว่ามดอยู่กับบ้าน การจะเสน จะเสนหลังจากเสนหมูคือเสนเรือนคือผีเรือนธรรมดาที่ทุกคนรอบครัวมี แต่เสนตั้งบั้งหน่อจะเสนเฉพาะที่มีมดเที่ยว มดชอบสนุกเท่านั้น ทำพิธีประมาณ 16.00 น. เสร็จพิธีประมาณไม่เกิน 20.00 น. คือเสร็จแล้วรับประทานอาหารเย็น พิธีเสนตั้งบั้งหน่อ คนไทยดำหลายคนไม่รู้จักร เพราะการเสนชนิดนี้มีจำนวนน้อยครอบครัว บางบ้านก็ เสนตั้งบั้งหน่อโดยไม่มีการเสนเรือนก็มี แต่เริ่มพิธีจะทำก่อนอาหารเย็น คนร่วมงานก็ไม่นิยมบอกคนจำนวนมาก จะทำเฉพาะญาติและบ้านใกล้เคียง

เสนอตั้งบั้งหน่อ เป็นพิธีที่มีการเป่าปี่ ร่ายรำ กระแทกกระบอกไม้ไผ่(บั้งหน่อ) มีร่วมชาว
ร่วมแต่ง มีพวงมาลัยคล้องคอเชิญชวนผู้เข้าไปรำ มีคิดว่ารำรำแล้วจะหายเจ็บหลัง เจ็บเอว เกิดความ
สวัสดีมงคลแก่ผู้ปฏิบัติ เป็นพิธีบวงสรวงที่สวยสดงดงามประเพณีหนึ่ง ผู้ประกอบพิธีคือพ่อมด (เอกสาร
ประกอบคำสอน วิชา ส 701 ท้องถิ่นของเรา ของอาจารย์ถนอม คงยิ้มละม้าย) หมอเสน่ห์เือน (หมอ
เสน่ห์) ต้องแต่งตัวตามแบบประเพณี คือมีเสื้อเฉพาะสวมตลอดพิธีและถือพัด ส่วนแขกที่มาร่วมงานจะ
ใส่ชุดปกติ คือ ชุดไทย

ประเพณีไทยทรงดำ

ชุมชนชาวไทยทรงดำ มีกิจกรรมอันเป็นวัฒนธรรมประเพณีของตนเอง ซึ่งแตกต่างจากสังคม
รวมโดยทั่วไป งานชุมนุมไทยทรงดำ ทุกวันที่ 9-10 เมษายน ของทุกปี ตำบลหนองปรังจะจัดงานประเพณี
ไทยทรงดำที่ยิ่งใหญ่ การจัดชุมนุมชาวไทยทรงดำ เป็นการสนับสนุนให้สมาชิกชาวไทยทรงดำในตำบลต่าง
ๆ ได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ได้มีปฏิสัมพันธ์ทางด้านขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ซึ่งจะ
ก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคีระหว่างชุมชน เกิดผลดีทางด้านการศึกษาติดต่อสื่อสาร เด็กรุ่นใหม่ จะได้เห็น
การปฏิบัติทางวัฒนธรรมและเกิดทัศนคติที่ดีต่อวัฒนธรรมต่าง ๆ ของชาวไทยทรงดำ

การจัดงานไทยทรงดำมีผลต่อการสืบทอดวัฒนธรรม มีการรับประทานอาหารของชาวไทย
ทรงดำ ขั้นตอนการทอผ้า การแต่งตัว ด้วยผ้าพื้นบ้านที่ปักลวดลายสวยงามต่าง ๆ หลากหลาย ที่สมาชิก
ชาวไทยทรงดำได้ทอเก็บไว้ เพื่อใส่มาในงานชุมนุมไทยทรงดำในแต่ละปี ได้มีการแลกเปลี่ยน ความคิดเห็น
ของการทอผ้า การปักลวดลายต่าง ๆ

การแสดง การละเล่น

การเล่นคอน ในเดือน 5 ทั้งเดือน มีการเล่นคอนกันทั่วไป หนุ่ม (มักไปเล่นตำบลอื่น
ไม่เล่นตำบลของตัวเอง) มักรวมกัน 5 – 10 คน ในจำนวนนี้มีหมอแคน (คนเป่าแคน) หมอขับ (คนว่า
แก้กัน) หมอลำ (หัวหน้าร้องเพลงแก้ด้วยกัน) ไปด้วย การแต่งกายในขณะที่เล่นคอน โดยเฉพาะการ
ทอดลูกช่วง ทั้งชาย หญิง นิยมสวมเสื้อสีไม่เอาลายออก ระหว่างนี้จะมีการเอาเครื่องแต่งกายคือ สะ
ไบ เสื้อฮี ผ้าซิ่น กางเกง มาอวดกัน ของใครสวยกว่ากัน มีการวิจารณ์ซึ่งกันและกัน หากใคร
สนใจของผู้ใดก็จะสอบถามกันถึงการผลิต การตกแต่ง และยังมีปฏิสัมพันธ์กันถึงเรื่องอื่น ๆ
ตลอดเวลาการเล่นคอน แต่ก็อนุโลมไม่ใช้เสื้อฮีก็ได้ เผื่อบางคนยังไม่พร้อม การเล่นคอน แบ่ง
ออกเป็น 2 อย่าง คือ

1. เล่นคอนธรรมดา
2. เล่นคอนค้ำ

สถาปัตยกรรมและศิลปะท้องถิ่น

บ้านลาวโชนหรือไทยทรงดำ ลาวเรียก “ กว๊านตูป ” หรือ “ เฮือนลาว ” มี 3 ส่วน ส่วนหน้าเรียกว่า “ กว๊าน ” ใช้รับแขก ส่วนกลางใช้นอนและทำอาหาร ส่วนหลังที่ปักแขกชั่วคราว ที่มุมห้องจะมีกะล้อห้อง ซึ่งเป็นกลาโหมของบ้าน คือเป็นผีเรือนที่คุ้มครอง การสร้างใช้เครื่องผูก มีใช้ตะปูพื้นใช้ฟาก (ไม้ไผ่ผ่าเป็นแผ่น ๆ ปูติดต่อกัน) ใช้เสาไม้ มีบันได 2 บันได และ 3 บันได ชั้นบันไดจะกลมใต้ถุนบ้านสูงโล่งมีที่ตำข้าวด้วยครกกระเดื่อง ทอหูก บันด้าย นอกชายคาบ้านจะมีแคร่ไว้เก็บไหปลาร้า ซึ่งตั้งไว้กลางแดดกันหนอน สำหรับไหอาหารจำเป็นของไทยทรงดำเขาย้อยจะมี ไหเกลือ ไหมะขามเปียก ไหหน่อไม้ดอง เนื่องจากเป็นคนประหยัดจึงมีเงินเก็บมาก ไม่ค่อยถนอมออกใช้ จึงเป็นไหเงินไหทองของจังหวัด รวม มี 5 ไห ไหที่กล่าวที่หลังจะอยู่ในร่มหลังคาตรงหน้าจั่วจะมีลักษณะคล้ายเขาวัวโง้งงอเข้าหากัน เรียกขอกูด ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งชัยชนะ ความสำเร็จ

วิถีชีวิต

วัฒนธรรมด้านภาษาท้องถิ่น

ชาวไทยทรงดำ มีภาษาพูดและภาษาเขียนเป็นของตนเอง นับตั้งแต่ชาวไทยทรงดำอพยพเข้ามาอยู่ในเขตตำบลดอนมะเกลือ จังหวัดสุพรรณบุรี ไทยทรงดำไม่ได้ไม่ได้จัดระบบการศึกษาขึ้นในชุมชนของตนเอง ไม่มีโรงเรียนสอนภาษาไทยทรงดำโดยตรง การสอนภาษาเป็นเพียงการถ่ายทอดในครอบครัวที่กระทำกันเองเท่านั้น ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะสอนแต่เพียงภาษาพูดแก่ทารกที่เกิดใหม่จนสามารถพูดได้ แต่ก็ไม่ได้เน้นทางด้านกรอ่าน การเขียน ลักษณะเช่นนี้ ทำให้สมัยต่อ ๆ มา จำนวนไทยทรงดำที่สามารถอ่านเขียนหนังสือไทยทรงดำได้มีจำนวนน้อยลงทุกที เนื่องจากการถ่ายทอดภายในครอบครัวไม่มีประสิทธิภาพที่ดีพอ เพราะไทยทรงดำส่วนมากจะดิ้นรน เพื่อการดำรงชีวิต ใช้เวลาในการประกอบอาชีพมากกว่าที่จะสอนหนังสืออย่างจริงจัง ปัจจุบันจึงมีชาวไทยทรงดำที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป บางคนเท่านั้นที่ยังพอสามารถอ่าน เขียน ภาษาไทยทรงดำได้ ประกอบกับตำราที่เป็นภาษาไทยทรงดำมีให้อ่านน้อยมาก ส่วนมากจะมีเป็นตำรานานเก่า ๆ ตำรายาแผนโบราณ และบทขับกล่อมตอบโต้กันระหว่างหญิงกับชาย เมื่อมีงานประจำปีหรือเทศกาลเดือนห้า หน้าสงกรานต์ ไทยทรงดำที่ได้รับการศึกษาสูง ๆ หลายคนพูดภาษาไทยทรงดำเกือบไม่ได้เลย แม้แต่ภายในกลุ่มชาวไทยทรงดำ บางชุมชนก็ไม่ค่อยพูดภาษาไทยทรงดำด้วยกันแล้ว บางกลุ่มก็พูดผสมกันระหว่างภาษาไทยทรงดำกับภาษาไทยกลาง ภาษาไทยทรงดำนี้ มีสำเนียงคล้ายกับภาษาลาวเวียงจันทร์ ไทยอีสาน ไทยเหนือมีตัวหนังสือลาวและไทยเหนือ

ภาษาไทยทรงดำมีลักษณะไม่แตกต่างไปจากภาษาไทยกลาง กล่าวคือมีลักษณะเป็นคำโดด พยางค์เดียว เช่น คำว่าอ้าย เอม แลง งาม ช่าง เสื่อ เสื่อ สาด เป็นต้น ถ้าจะมีคำหลายพยางค์ก็เอาคำโดดมาผสมกัน เช่น ช่างฮี-กางเกงขาวาว ลูก-ลูกคนแรก กกแนน-บุญแต่ปางก่อน ผ้าอ้าย-ผ้าชีริ้ว เอื้อนฮ้าย- เรือนไม้ดี (ไม่เป็นมงคล) และไม่มีเสียงควบกล้ำ เช่น คำว่า ปลา ไทยทรงดำออกเสียงว่า ปา หรือโตปา, พร้อม ออกเสียงว่า ป้อม , กลางคีน ออกเสียงว่า กางกิน เป็นต้น คำบางคำไม่อาจจะเขียนวรรณยุกต์ในภาษาไทยกำกับกับการออกเสียงให้ตรงกับกรออกเสียงในภาษาไทยทรงดำได้ เช่น คำว่า “ เจื่อ “ ออกเสียงหนักเบาและเน้นสำเนียงแล้ว คำรีคำเดียวใช้วรรณยุกต์สามัญแล้ว ก็แปลได้หลายความหมาย คำนี้แปลว่า ชวน ในประโยคว่า “เจื่อกันมา” ชวนกันมา แปลว่า เครือเถา ประโยคว่า “ เจื่อเถาว์ลย์ เจื่อกล้วย “ แปลว่า เชื้อสาย ประโยคว่า “ เจื่อผู้ทำว “ แปลว่า เชื้อ ในประโยคว่า “ เหลื่อเจื่อ “ แปลว่า เหลื่อเชื้อ หรืออย่างคำว่า “ ปี ” วรรณยุกต์สามัญออกเสียงสำเนียงต่างกัน จะมีความหมายได้หลายความหมาย ดังนี้ หมายถึง ปี (เวลา 12 เดือน) แปลว่า พี่ แปลว่า อ้วน (เน้นเสียงหนัก) แปลว่า ปลีกกล้วย (เสียงต่ำลง) หรืออย่างบางคำ เช่น คำว่า ลูกสะใภ้ ไม่อาจจะเขียนคำออกเสียงในภาษาไทยให้ตรงได้ จะเขียนได้อย่างใกล้เคียงก็เพียง ลูเป้า เท่านั้น

วัฒนธรรมการแต่งกาย

วัฒนธรรมการแต่งกายของไทยทรงดำ เป็นวัฒนธรรมหนึ่งซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มของชาวไทยทรงดำ ที่ยังดำรงลักษณะเด่นของกลุ่มตนไว้ ไม่เหมือนไทยกลุ่มอื่น ซึ่งคล้ายคลึงกันเป็นจำนวนมาก จะต้องสังเกตฟังเสียงจึงจะทราบว่าเป็นไทยกลุ่มไหน โดยเฉพาะเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่มของชาวไทยทรงดำทำกันเองทั้งสิ้น ไม่ว่าจะงานมงคลหรืองานอวมงคล จะใช้เสื้อผ้าแบบเดียวกันทั้งหญิงและชาย ยกเว้นในงานพิธีกรรมจะต้องใส่ชุดพิเศษ สีเสื้อผ้าของชาวไทยทรงดำนิยมใช้สีดำหรือครามเข้มเป็นประจำ จนได้ชื่อเรียกว่า “ไทยทรงดำ” หรือ “ลาวทรงดำ” ส่วนสีอื่นจะเป็นเพียงสีที่นำมาตกแต่งเพื่อให้สวยงามเท่านั้น

เครื่องแต่งกายชาย

กางเกงชายมี 3 แบบ

1. ขายาว เรียก “ส้วงขาฮี
2. ขาสั้น เรียก “ส้วงก้อม “ (คำว่า ก้อม หมายถึง สั้นหรือพอดีตัว)
3. ส้วงก้อม คล้ายกางเกงขาก๊วยของจีน

เสื้อมี 2 แบบ

1. เสื้อไทย เป็นเสื้อคอตั้ง แขนยาวรัดเอว ปลายขั้วเล็กน้อย ติดกระดุมเงิน 2 ซุม ซุ่มละ 9 เม็ด
2. เสื้อฮี เป็นเสื้อคอกลมแขนยาว ตัวยาวมาปิดกัน ความงามอยู่ด้านข้างโคร์ลายซึ่งเรียกว่า “คอกุด” (เสื้อฮีชายใส่ได้ด้านเดียว)

เสื้อฮีใช้ในพิธีสำคัญ ผู้ชายจะนุ่งกางเกงขายาวสีดำ ที่เรียกว่า “ส้วงขาฮี” เสื้อผ้าฝ้ายย้อมครามตัวเสื้อเข้ารูปเล็กน้อย ฝ่าหน้าตลอด ความยาวคลุมสะโพกด้านข้างผ้าขึงเอว คอเสื้อเป็นคอกลมติดกุดรอบคอด้วยไหมสีแดง ตรงคอเสื้อมีกระดุมติดไว้ 1 เม็ด แขนเสื้อเป็นแขนกระบอกยาวปักตกแต่งรักแร้ และด้านข้างของตัวเสื้อด้วยไหมสีต่าง ๆ ติดกระดุมขึ้นเล็ก ๆ ตามลวดลายอย่างสวยงาม ใช้ในงานพิธีสำคัญ เช่น งานตาย งานแต่งงาน งานเสน เป็นต้น

เครื่องแต่งกายของหญิงชาวไทยทรงดำ

หญิงจะมีผ้าชิ้นลายแดงโม ประกอบผ้า 3 ชิ้น คือ ดิ้นชิ้น ตัวชิ้น หัวชิ้น หญิงแต่ละวัยนุ่งไม่เหมือนกัน ดังคำกลอนของชาวไทยทรงดำว่า “สาวน้อยขอตชอย เอ้อมไหล่สาว ใหญ่ ๆ นุ่งชิ้นต่อหัวสาวมีฝั่วนุ่งชิ้น 2 ซ้อน “เสื้อหญิงก็มีเสื้อก้อมกับเสื้อฮี เสื้อฮีหญิงใช้เย็บนุ่งได้ 2 ด้าน ด้านมงคลมีลวดลายน้อย ด้านอวมงคลมีลวดลายมาก และใช้คลุมหลังโลงศพเวลาตาย ปกติใช้เสื้อก้อมเป็นเสื้อแขนยาวคอตั้งติดกระดุม 9 เม็ด หรือ 1 เม็ด ตรงสาบเหนือสะดือจะเว้าประมาณ 1 นิ้วครึ่ง เพื่อโชว์หน้าท้องและเข็มขัดเงิน สีที่ใช้แต่งเสื้อฮี หรือทำหน้าหมอนจะมีสีหลัก 4 สี คือ แดงเลือดหมู สีส้ม สีเขียว และสีขาว

ผ้าสไบสาว ๆ ใช้ผ้าสี คนมีอายุจะใช้ผ้าเปียหรือผ้าฮ้างนมสีดำ ซึ่งเป็นดอกสวยงาม การนุ่งผ้าชิ้นจะนุ่งหน้าสั้นหลังยาว สองชายพับมารวมตรงหน้าและพับตลบหลังทับกันตรงหน้าท้อง สะดวกในการเดินและทำให้เนื้อผ้าชิ้นไม่แยก เวลาทำงานหนักมักใช้สไบคาดเอว เน้นความเข้มแข็งทะมัดทะแมง

หญิงไทยทรงดำขยัน เวลาตายจะนุ่งผ้าชิ้นให้ศพ 3 ผืนต้องเป็นชิ้นลาวและมีผ้าใหม่ปิดหน้า ถ้าไม่มีจะถูก
ผู้ใหญ่ในชุมชนตำหนิติเตียน

เครื่องแต่งกายของเด็ก

เด็กเล็ก ๆ มักจะใช้ผ้าผืนหนึ่งปิดหน้าอก หน้าท้องมีสายโยงไปข้างหลังผูกมัดกันไว้ ผ้าชนิด
นี้ คนจีนเรียกว่า “ ผ้าเอี่ยม “ เด็กอาจนุ่งกางเกงใส่เสื้อก็ได้ แต่ส่วนมากมักไม่นุ่งกางเกง สวมแต่เสื้อ
เพราะเกรงจะถ่ายอุจจาระเปื้อนกางเกงได้ เด็กไทยทรงดำมีหมวกแปลกกว่าเด็กชาติอื่น คือ ที่หมวกของ
เด็กไทยทรงดำมีชายสีดำยาว ซึ่งป้องกันความร้อนได้ดี ส่วนด้านหน้าก็ปักเป็นลวดลาย สวยงาม (เรียก
หมวกว่า “ มู ”) นอกจากนี้ยังมีสายสะพายสีดำ เรียกว่า “ พานหลา “ ซึ่งพันรอบตัว “ มะหมันหงอ “ คล้าย
พญานาค 5 ตัว ห้อยอยู่ พญานาคนี้จะทำด้วยไม้หรือของแข็งอย่างใดอย่างหนึ่ง แล้วใช้ผ้าหุ้มและปัก
ลวดลายสวยงาม เข้าใจว่าจะใช้พิทักษ์รักษาเด็กให้ปลอดภัยจากอันตรายที่ใกล้ ๆ พญานาค จะมีกระเป่าเล็ก
ๆ เย็บติดไว้ เมื่อเวลาพาเด็กไปไหว้ผู้ใหญ่เขาจะใส่สตางค์หรือเครื่องเงินทองไว้ในกระเป่านี้และอวยพรให้อยู่
เย็นเป็นสุข สายสะพายนี้หน้าชมเชยคนคิดริเริ่ม เพราะช่วยให้ปลอดภัยในการเดินทางและเบาแรงคนอุ้มด้วย
ถ้าสังเกต ผ้าชิ้นของแม่ที่อุ้มลูกจะเห็นชายข้างหน้าสั้นกว่าข้างหลัง เป็นแบบที่สะดวกในการเดินทางมาก

ทรงผมของไทยทรงดำ

มักมีคนพูดว่าลาวหางขาด หมายถึง เดี่ยวนี้คนลาวไม่ไว้ผมยาว ซึ่งมักเกล้าห้อยมาเป็นหางจิ๋ว
จึงได้ชื่อว่าลาวหางขาด ไทยทรงดำเกิดผสมกับไทยและจีนลูกเกิดมาเรียกว่า “ จำจาม “ (จามคือต้นครามใช้
ย้อมผ้า สำหรับจำคือต้นคราม) ทรงผมสาวลาวในอดีต

- เอี่ยมไหล่ เด็กสาวอายุ 13-14 ผมยาวปะไหล่
- สับปลิ้น เด็กสาว 14-15 ผมยาวตลบปลิ้นขึ้นด้านบน
- จุกผม อายุ 14-15 จุกเป็นผมไว้ด้านหน้า ด้านหลังเป็นเปีย
- ผมชอยขอตกระต็อก อายุ 16-17 ขวบ รวบไว้ข้างหลังใช้ ผมผูก ผมปล่อยชาย
- ผมชอดชอย อายุ 17-18 ผมผมเป็นเงื่อนตาย ปลายชายผมลงทางซ้าย
- ผมปั้นเกล้าชอย อายุ 19 เริ่มสาวเกล้าผมไว้กลางศีรษะ ชายผมห้อยขวา
- ผมปั้นเกล้า อายุ 20 เป็นสาวเกล้าผมไว้บนศีรษะ คล้ายหูกระต่ายผมห้อยซ้าย
- สยายผม เมื่อสามี่ตายประมาณ 1 ปี ก็ปั้นเกล้าเหมือนเดิม

ฐานข้อมูลกลุ่มอาชีพและภูมิปัญญาท้องถิ่น

ด้านการเกษตร

ที่	ชื่อของภูมิปัญญา	ชื่อของเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
1	การผลิตปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพ	นายประสงค์ บุญเสียงเพราะ	ม.10

ด้านดนตรี นาฏศิลป์ การหวด และการละเล่นพื้นบ้าน

ที่	ชื่อของภูมิปัญญา	ชื่อของเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
1	รำไทยทรงดำ	นางปราณี ยอดรู้รอบ	ม.10

ด้านหัตถกรรม สิ่งประดิษฐ์ และการแปรรูปผลิตภัณฑ์

ที่	ชื่อของภูมิปัญญา	ชื่อของเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
1	น้ำพริกสูตรโชนง	นางรจนา สวยดูดี	ม.3
2	สานกะเหล็บ(ตะกร้าไทยทรงดำ)	นายด่วน โดยคำดี	ม.5
3	ทอผ้าไทยทรงดำ	นางสาวแดง ผิวครามดี	ม.5
4	น้ำพริกข้าว	นายยืนยง ว่องไวพานิชย์	ม.6
5	สานกะเหล็บ(ตะกร้าไทยทรงดำ)	นายดา เกื่อนคนรัก	ม.11
6	ทอผ้าไทยทรงดำ	นางสำลี เพชรมดี	ม.11

ด้านอาหาร เครื่องดื่ม สมุนไพรและยารักษาโรค

ที่	ชื่อของภูมิปัญญา	ชื่อของเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
1	ขนมไทย	นางทองใบ ทองเชื้อ	ม.1
2	หมอมือรักษาโรคแบบพื้นบ้าน	นายขวัญชัย ภาษิต	ม.7
3	ขนมจีน-น้ำยาสูตรโชนง	นางกัลประดิษฐ์ คนแรงดี	ม.12

ด้านศาสนา วัฒนธรรม

ที่	ชื่อของภูมิปัญญา	ชื่อของเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
1	พิธีกรรมทางศาสนา(หมอลำ)	นายคาน ไชสะอาด	ม.4
2	พิธีกรรมทางศาสนา(ทำขวัญนาคน)	นายจิว แยกผิวผ่อง	ม.7
3	พิธีกรรมทางศาสนา(หมอลำบอกทาง)	นายสมพร แร่รู้ดี	ม.8
4	พิธีกรรมทางศาสนา(หมอลำ)	นายหัด เลี่ยมใจดี	ม.10
5	พิธีกรรมทางศาสนา(หมอลำ)	นายดา เกื่อนคนรัก	ม.11

